

מכות דף י"ט

אמר רבא בר אדא בשם רבי יצחק, מאימתי חייבים על אכילת בכורים²²³? משיראו פני הבית. אומרת הגמרא, שדבריו הם כרבי אליעזר, ששנינו בברייתא, רבי אליעזר אומר, בכורים, מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים, שבחוץ הרי הן כחולין לכל דבריהם, שבפנים הרי הן כהקדש לכל דבריהם.

ביכורים הנחה מעכבת בהם אמר רב ששת, בכורים הנחה מעכבת בהן, קריאה אין מעכבת בהן. אומרת הגמרא, שדבריו הם כרבי יוסי, ששנינו בברייתא, רבי יוסי אומר שלשה דברים, משום שלשה זקנים. רבי ישמעאל אומר, יכול יעלה אדם מעשר שני בזמן הזה לירושלים ויאכלנו בלא פדיון? והרי יש קל וחומר, בכור טעון הבאת מקום, ומעשר שני טעון הבאת מקום. מה בכור אינו אלא בפני הבית, אף מעשר אינו אלא בפני הבית. מה לבכור, שכן טעון מתן דמים ואימורין לגבי מזבח? בכורים יוכיחו²²⁴. מה לבכורים שכן טעונים הנחה? תלמוד לומר "וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה'" ²²⁵ מקיש מעשר לבכור, מה בכור אינו אלא לפני הבית, אף מעשר אינו אלא לפני הבית. ואם קריאה מעכבת, היה אפשר לומר מה לבכורים שכן טעונים קריאה והנחה.

אמר רב אשי, אין להוכיח משם, כיוון שאף אם הקריאה, אינה מעכבת, הרי מצוות קריאה ודאי יש, וכיון שיש מצווה אפשר לומר, מה לבכורים שכן טעונים קריאה והנחה? אלא אמר רב אשי, כיון שגר המביא ביכורים, לא יכול לומר "אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם", ולכן לא קורא, לכן הוכיחו מהנחה ולא מקריאה, אבל באמת יתכן שבשיראל שיכול וחייב לקרוא הקריאה מעכבת.

שואלת הגמרא, מדוע רבי ישמעאל הוצרך להקיש מעשר לבכור, הרי יכל לומר ללמוד בבמה הצד ולומר, שבכור יוכיח, וחזר הדין, הצד השווה שבהן שטעונים הבאת מקום ואינן נוהגין אלא בפני הבית? מתרצת הגמרא, שאפשר ליפרוך מה להצד השווה שבהן שכן יש בהן צד מזבח, זה למתן דמים וזה להנחה.

קדושה ראשונה קידשה לשעתה שואלת הגמרא, מה סבר רבי ישמעאל, שלכן פשוט לו או לעתיד לבוא שובכו²²⁶ אינו אלא לפני הבית, ולגבי מעשר מסתפק? אם סבר שקדושה ראשונה של בית המקדש, קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא,

²²³ זר האוכל מיתה. רש"י. או כהן האוכל חייב מלקות. תוס'.

²²⁴ בבכורים שהופרשו בפני חורבן הבית דאם הופרשו אחר הבית אינן קדושים כלל וחולין הן. תוס'.

²²⁵ בתורה אור כאן מובא המקור בדברים טו ושם כתוב בפסוק ז' "וְאָכַלְתָּ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר", ולכאורה נראה שאין כוונת הגמרא לפסוק זה, ואכן במסכת זבחים דף ס: מובא הפסוק בדברים יב ו' שבו נאמר "וְהִבֵּאתֶם שְׁמֶה עֲלֵתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂתֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יֵדְכֶם וְגִדְרֵיכֶם וְגִדְבַתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקָרְכֶם וְצֹאנְכֶם" והמשך בפסוק ז' הוא "וְאָכַלְתֶּם שָׁם לִפְנֵי ה'", והוא דומה לכאן, אכן במסכת תמורה מובא הפסוק בדברים יד כג שבו נאמר "וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה'", ואותו הבאנו כאן.

כפי שסבר לגבי קדושת הארץ²²⁶, אפילו בכור יקרב ויאכל, אף על פי שאין בית²²⁷, ואם סבר שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, ולכן הסתפק לגבי מעשר, הואיל ואינו צריך לבית, האם כשנאכל בירושלים, זה נקרא לפני ה' או לא, מדוע לגבי בכור לא הסתפק?

בכור שאינו צריך לבית אמר רבינא, באמת סבר שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, אלא שכאן הקיש מעשר לבכור שאינו צריך לבית, שנוזק דמו קודם חורבן הבית, וחרב הבית ועדיין בשרו קיים. ומקשים את בשרו לדמו, מה דמו במזבח אף בשרו יאכל רק אם יש מזבח ולא אחר שנהרס המזבח²²⁸. וכן לגבי מעשר אם אין המקדש קיים לא יאכל. שואלת הגמרא, וכי דבר הלמד בהקש חוזר ומלמד בהיקש? מתרצת הגמרא, מדובר במעשר דגן חולין הוא, ובחולין לומדים למד מן הלמד. אומרת הגמרא, שרק לפי מי שסובר שאם הלמד הוא חולין, לומדים למד מן הלמד. אבל לפי מי שחולק וסובר שהמלמד הוא הקובע, איך הבשר שנלמד מדם יחזור וילמד? מתרצת הגמרא, שדם ובשר הם כאחד ולא כלמד ומלמד.

למדנו במשנה, שהאוכל קדשי קדשים חוץ לקלעים, קדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומה לוקה. שואלת הגמרא²²⁹, מדוע כתבה זאת המשנה, הרי כבר שנינו קודם, שהאוכל מעשר שני והקדש שלא נפדו, לוקה? אמר רבי יוסי בר חנינא, כאן מדובר שהמעשר שני טהור והאוכל טהור, אלא שאוכל חוץ לחומה. ומה ששנינו, האוכל מעשר שני והקדש שלא נפדו, מדובר במעשר שני טמא והאוכל טמא, ואוכלו בירושלים בלא פדייה.

שואלת הגמרא, ומהיכן שחייב גם משום טומאה? מביאה הגמרא ברייתא, שכך שנינו בה, רבי שמעון אומר, "ולא בערתי ממנו בטמא", בין שאני טמא והוא טהור, בין שאני טהור והוא טמא. והיכן מוזהר שלא יאכלנו בטומאה, איני יודע. שואלת הגמרא, מדוע אמר איני יודע, הרי האיסור לאכול בטומאת הגוף כתוב במפורש, שנאמר: "נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ וְטָמְאָה עַד הָעֶרֶב וְלֹא יֵאָכֵל מִן הַקֹּדְשִׁים"²³⁰? אומרת הגמרא, כוונתו להקשות, טומאת עצמו מניין? ואומרת הגמרא, שלומדים זאת מכך שנאמר בפסוק לגבי מעשר, "לֹא תֹכֵל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ". ואילו לגבי בכור בעל מום נאמר: "בְּשַׁעֲרֶיךָ תֹאכְלֵנוּ הַטָּמֵא

226 והסתפק האם כעת שאין חומה בכל זאת, קרינא ביה "לפני ה' אלהיך" או לא?

227 שהרי הסובר שקדשה לעתיד לבא סובר שמקריבים אף על פי שאין בית. רש"י.

228 והטעם שפשוט לו שלא נאכל משום שהוקש בשרו לדמו, שכתוה "ואת דמם תזרוק על המזבח ובשרם יהיה לך", ולומדים מזה, שבשעה שהיא ראויה לזריקת דם אתה אוכל את הבשר. רש"י.

229 עמוד ב'

230 דרשא זו נאמרה כבר בברייתא, וכשקבעוה כאן קודם שהספיקו לגומרה כבר הקשתה הגמרא, טומאת הגוף בהדיא כתיב ביה ולא יאכל מן הקדשים. רש"י

וְהַטְהוֹר׃׃ ושנו בשיבתו של רבי ישמעאל, שאפילו טמא וטהור אוכלין יחד בקערה אחת²³¹. ואם כן מותר לאוכלם בטומאת הגוף, שהרי כשטמא התחיל לאכול האוכל היה טהור, וכשהטהור אוכל עמו לאחר שנגע בו וכבר נטמא האוכל, הטהור אוכל את הטמא ואמרה התורה, שרק בכור בעל מום ״בְּשַׁעֲרֶיךָ תֹאכְלֵנוּ הַטָּמֵא וְהַטְהוֹר״, אבל מעשר ״לֹא תֹכֵל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ״, כלומר אינך רשאי לאכול מעשר שני בטומאת עצמו ובטומאת הגוף.

מעשר שנטמא צריך פדייה שואלת הגמרא, מהיכן למד התנא, שמעשר שני שנטמא צריך לפדותו שהרי אמר במשנה שלא נפדה, ומשמע שאם רוצה פודה²³²? ואמרת הגמרא, שלמד כרבי אלעזר שאמר, מנין למעשר שני שנטמא שפודים אותו אפילו בירושלים? תלמוד לומר, ״כִּי לֹא תֹכֵל שְׂאֵתוֹ״, ואין שאת אלא אכילה, שנאמר ״וַיֵּשֶׂא מִשָּׂאת מֵאֵת פָּנָיו״. אמר רב ביבי בשם רבי אסי, מנין למעשר שני טהור, שפודין אותו אפילו במרחק פסיעה אחת חוץ לחומה²³³? שנאמר ״כִּי לֹא תֹכֵל שְׂאֵתוֹ״. שואלת הגמרא, הרי זה נצרך למה שדרש רבי אלעזר? מתרצת הגמרא שהיה אפשר לכתוב ״לֹא תֹכֵל לֶאֱכֹלוֹ״, ומכך שנכתב ״שְׂאֵתוֹ״, נשמע כדברי רב אסי. שואלת הגמרא, אם כך אין מקום לדברי רבי אלעזר? מתרצת הגמרא, שמכך שנאמר לא תוכל שאתו, ולא נאמר לא תוכל ליטלו, לומדים שבאה התורה ללמדינו את שתי הדרשות.

כי ירחק ממך המקום ישובו רב חנינא ורב הושעיא והסתפקו, האם אפשר לפדות בפתחה של ירושלים? ואמרו שפשוט שכשהוא בחוץ ומשאו בפנים, קלטוהו מחיצות. אך מה הדין, כשהוא בפנים ומשאו בחוץ? שנה להם זקן אחד, ששנו בשיבתו של רבי שמעון בן יוחי, ״כִּי יֵרָחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם״ מכל מילוי שלך, ומשא של אדם חשיב מלואו²³⁴. ולכן כשאתה בפנים או משאך בפנים לא רחק המקום ממלואך, ושוב לא תפדה, אלא ואכלת שם. הסתפק רב פפא, כשהאדם מבפנים, ותופש את משאו בקנה ארוך מבחוץ, האם כיון שזה לא ממש על כתיפו הרי הוא כמוטל לארץ ונפדה, או שכיון שאוחז בו נחשב משאו, ונשארת הגמרא בתיקו.

231 אע״ג שאסור בגיזה ועבודה כדאמרינן בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר תזבח ולא גיזה ואכלת ולא לכלבין בשר ולא חלב טמא וטהור אוכלין אותו בקערה אחת. רש״י.

232 ואפילו בירושלים, אף על גב דמעשר שני טהור אינו נפדה בירושלים, דכתיב ״כִּי יֵרָחַק מִמֶּךָ ונתת בכסף בריחוק מקום אתה פודה ולא בקירוב מקום״ אלא שכך אמרה התורה ״כִּי יֵרָחַק מִמֶּךָ״ שיהא מעשר טהור חוץ לירושלים, או אפילו הוא בירושלים, אלא שאי אתה יכול לאוכלו שנטמא ״ונתת בכסף״. רש״י.

233 אע״ג דכתיב ירחק דמשמע רחוק הרבה ת״ל כי לא תוכל שאתו, לנושאו ולהביאו לפנים מן החומה, לא תלה הדבר בריחוק אלא בנטילה כל זמן שאפשר לעשות נטילה והבאה לפנים, אפילו פסיעה אחת פודה אותו. רש״י.

234 ולא לומדים ״ממך״ מקצתך שכל זמן שרחק מקצתך יהא נפדה. רש״י.